

DR. BÁN ERVIN
nyugalmazott egyetemi nyelvтанár
Budapest

Módszer, tudás, „tudásalapú társadalom”

A címében is módszertani folyóiratnak módszerellenes írást küldök.

A magyar iskola sorsán megint fordítani akarnak. A gyerekek nyolcvan százaléka sze-rezzen érettségét, és a vizsgán bizonyítsa, hogy megfelel a „tudásalapú társadalom” szigorú igényességének. Mindegyiknek nagyjából ugyanazt a tudást kell megmutatnia a bizottság előtt. A tanárok pedig töltsék fel az iskolások agyát, bármilyen méretű és irányú a képességük. Ho-gyan? Találjanak ki új módszereket, amelyekkel eddig soha el nem ért sikereket érhetnek el. Haragos szakírók dorgálják a pedagógusokat, amiért jó részük ezzel nem fárastja magát. Olvastam olyan cikket is, amelynek szerzője szerint a hazai közoktatás azért rekedt meg, mert a tanárok nem hajlandók „többet dolgozni ugyanannyi pénzért”. Nagyon tanulságos ebből a szempontból Bonifert Mária írása: *Bukott reformok (Népszabadság, 2002. szeptember 7.)* – ő azonban nem a pedagógust tartja fő bűnösnek. Az eszménye nem a tudásközpontú, hanem a diákközpontú tanár.

Én is voltam iskolásfiú. Tanítottak mindent teljesítő tanárok, a tudást minden áron átadó és számon kérő emberek. Állíthatom: ha csupa ilyenből áll egy tantestület, elviselhetetlen az iskola. Szükség van rájuk. De kellene más elvű tanárok is, akik nem gyötrik a diákokat olyasmivel, amit annak az agya nem vagy csak rosszul tud asszimilálni, hagyják, hogy tanítvá-nyuk a maga gyökereivel váltsa ki a fölszívható tudást. Így – sőt: csak így – lehet hasznos és alkotóképes (kreatív) tudás birtokába jutni.

Régmúlt tanulóiidőmből idézek példákat. Az egyik nem tartozik a hétköznapi értelemben vett közoktatás ügykörébe, mégis nagyon tanulságos lehet az iskola számára. Zeneiskoláról, zenetanulásról lesz szó.

I.

Felső osztályos gimnazista lettem. Már akkor nagyon szerettem a zenét, és úgy döntöt-tem, hogy hangszer fogok tanulni. Késő volt a kezdéshez, de jobb későn, mint soha. Diáktár-sak és hozzátartozók példája a zongorához csábított. De nem volt zongoránk. Felötlött a cselló is, de a hangszer beszerzése túlterhelte volna a családi költségvetést. Maradt a hegedű. Nem volt nagy kedvem hozzá, és bevallom: tehetségem sem. (Csak ún. temperált skálájú hangszer-rel tudtam boldogulni.) A kisváros zeneiskolájában csak „előkelő” hangszereket tanítottak, fúvósokat például nem.

A hegedűtanulás elkezdése után néhány hónappal megpróbálkoztam a fuvolázással. Szinte nem is tanítottak, mégis jutottam annyira, hogy tagja lehettem az iskola mindkét zeneka-rának, a szimfonikusnak és a fúvósnak; az előbbi éppen akkoriban kezdett nagy vállalkozásba, betanult egy teljes Haydn-szimfóniát.

Szóval, beiratkoztam a város zeneiskolájába, hegedű szakra. Zeneiskolai „pályám” há-rom szakaszra tagolódott. Az első két és fél évig tartott; érettségi előtt abba kellett hagynom a hegedülést. A következő ősszel egy másik város zeneiskolájában folytattam, nem egészen két hónapig. Majd hosszú évekre zenetanár nélkül maradtam, bár időnként elővettem a hegedűmet, és gyakorlatokat játszottam. Ha jól számítom, kilenc év telt el így. Az ötvenes évek elején, már tanárként, egy harmadik város zeneiskolájában tettem próbára magam. Ez a harmadik menet kisebb megszakításokkal két évig tartott.

A tanulás külső-körülményeiről csak annyit, hogy azok mindig kedvezőtlenebbek voltak.

A három helyszínről természetesen három különböző tanárt jelentett. Az első és a harmadik nő volt, a második férfi. Bizony, egyiknek sem szereztem nagy sikerélményt. Ha megfelelő időben és körülmények között tudtam gyakorolni, akkor megtanultam a leckét, de a hangszer nyekergett a kezemben, sokszor „fogtam” a hangot pontatlanul. Ebben a tekintetben kevés volt a haladás, igazi muzsika nem lehetett belőle. De a tananyagban előírászerűen haladtam. A két nő pedánsan javította a hibákat, gyötört, szidott – az utóbbi, a harmadik számú tanár esetében különösen visszás volt, hiszen kollégák voltunk. A férfi tanár más taktikát választott (talán a fiatal kora miatt is). Észrevette, hogy nagyon szeretnék a magam vágyai szerinti eredményt elérni, és ennek lehetőségét a mennyiségben látom. A legtöbb órán elpróbáltatta velem az „új anyagot”, aztán kijelölt több lapnyit a kottafüzetből: „Meg tudja ezt magától tanulni otthon.” A következő órán meghallgatta az „eredményt”, kijavította a hibákat, és ennyiben maradt a dolog. Szemrehányást soha nem tett, szóbeli érintkezésünk mindig derűs volt, és elbeszélgettünk zenei nézetekről és élményekről. Így találtam egy kis örömet a hangszer-tanulásban. (A harmadik, utolsó zenetanárom ezt is elrontotta.) Tantervi eredményt nála nem értem el, ám szerény közvetett sikert igen. Főleg azt tartom sikernek, hogy a zenetanulás következő, sok éves szünetében, majd végleges abbahagyása után is elővettem időnként a hegedűmet. Mind a három tanár elkövette azt a mulasztást, hogy magyar népdalt nem játszatott velem. Ámde mert második tanárom, a férfi, az öntanítás lehetőségére irányította figyelmemet, később, amikor teljesen magamra maradtam a hegedűmmel, megtanultam Bartók *Gyermekeknek* című sorozatából néhány, hegedűre átírt darabot, élveztem a saját gyarló játékomat, egyszer-kétszer pedig akadt valaki, aki zongorán kísért. Még később pedig, nyelvi óráimon, eljátszottam azokat a francia és orosz dallamokat, amelyeknek éneklésére diákjaimat meg akartam tanítani; nem kellett előénekelnem, saját hangomon csak a szöveget mutattam be. A tanár úr megtanította gyöngye adottságú tanulómat olyasmire, aminek az később hasznát vette. Nem ez az igazi eredmény?

Szóval, a rövid őszi kurzus kellemes emléket és némi gyakorlati hasznot hagyott későbbi életemre. (A fuvalászás nagy ifjúkori élményként maradt meg máig, személyes kapcsolatokban is szerepet játszott.) Tanulóság: nem az a pedagógiai teljesedés, hogy végigtanuljuk a tantervet, még ha sikeresen(?) is.

Fantazmagória, mégis érdemes kicsit gondolkodni rajta: mire jutottam volna a hangszerrel, ha huzamosabb ideig tanulok a második tanáromtól. Pedagógiai taktikát így is tanultam tőle. Máig szeretettel emlékszem rá, több mint hatvan év múltán, jóllehet akkori elválásunk óta még hírt sem hallottam felőle. Megérdemli, hogy ideírjam a nevét: Kádár Mihály. Ha még él, körülbelül kilencven éves lehet.

II.

Egy másik tanár, akinek az eredménye nem a módszerével magyarázható, az én hajdani matematikatanárom. Másodiktól az érettségig, vagyis hét éven át tanított; a harmincas években és a negyvenes évek elején. Bonifert Mária említett cikkében példaként hivatkozik – egy német szakembert idézve – az olyan pedagógusokra, akik elsősorban a gyerekeket tanítják és csak másodsorban a szaktárgyukat. Ezt a tanártípust testesítette meg Rássy Gyula bácsi. A mi iskolánk nagyon humán gimnázium volt, latinnal, göröggel. Ő úgy tanította a matematikát, ahogyan az jövődö jogászoknak, tisztviselőknek, orvosoknak, papoknak megfelelt. Vagyis nem a hogyan?, hanem a kinek? volt munkájának az alapja. A matematika nem számított mustárgynak, hatalmas létszámú osztályunkból senki nem bukott meg az érettségin. Az a három osztálytársam, aki érettségi után a Műegyetemre iratkozott be, nem hozott szégyent matematikamesterére. Én mindig jelest kaptam, és szerettem a tantárgyat; különösen nagydiák

koromban nagyon érdeklődtem a matematika sajátosságai iránt – izgalmas érdeklődés volt, bár öncélú, hiszen tudtam, hogy nem ez lesz a hivatásom.

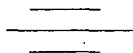
Vekerdy Tamás azt mondta egy rádióvitában: annak a hetven százalékára, amit az iskolában tanítanak, hasznavehetetlen. Az én matematikatanárom jóval alacsonyabba szállította le ezt a terméketlenségi mutatót. Ha mostanában élne, valószínűleg keményen elmarasztalnák, hiszen nem úgy tanított, ahogyan „odafönn” elvárják, hanem úgy, ahogy nekünk megfelelt (nem a műegyetemi felvételihez készített elő); talán nem is engednék tanítani.

Voltak-e módszertani elvei, nem tudom, nem figyeltem meg, azért sem, mert nem vagyok matematikus. Egy dologban tapasztaltam nála világos és következetes módszert: szaktárgyainak nyelvhasználatában. Megkövetelte a matematikai és fizikai fogalmak, összefüggések pontos és magyaros megfogalmazását, a szakkifejezések szabatos használatát. („Nem marad a kettő, hanem *marad kettő*.”) Nyelvi gondolkodásom alakulása szempontjából sokat köszönhetek neki. Amikor a műegyetemen idegen elektrofizikai, elektrotechnikai szakszövegek értelmét és fordítását tanítottam, jó hasznát vettem az ő nevelésének.

III.

Két példát írtam le, mind a kettő távol esik időben a mától, mégis nagyon időszerűek. Figyelmebe ajánlhatjuk mindenkinek, aki a „tudásalapú társadalom” előkészítésének jelszavával csodatevő módszereket követel az iskolától, ilyeneket remél a pedagógus-továbbképzéstől. A tudás akkor válhat a társadalom tartópillérévé, ha mindenki *azt* a tudást kapja, amelyre az életben szüksége van, amelyet fel tud színi és magával vihet, amely a szándékait megtermékenyíti. *Ehhez* meg lehet találni az alkalmas módszereket. A sóhajtozva kívánt, kitalálásra váró új módszerek csak arra lennének alkalmasak, hogy a diákok fejébe töltsék a tantervileg vegyített, generálszösz jellegű „anyagot”.

Diákkori, tanulókori élményeket idéztem fel, és szubjektív következtetéseket vontam le belőlük. Módszerellenes következtetéseket? Negyven évnyi szakírói működésem során tucattal jóval több módszertani cikket, elmélkedést publikáltam. De soha nem írtam olyasmit, hogy a módszer megválthatja az iskolát.

SZÉCSI TÜNDE, Ph.D.

Florida Gulf Coast University, Florida

SZIE Jászberényi Főiskolai Kara, Jászberény

VIDYA THIRUMURTHY, Ph.D.

Millersville University, Pennsylvania

Mennyit ér a pedagógus?

– A TANÁROK MEGBECSÜLÉSÉRŐL A VILÁG KÜLÖNBÖZŐ ORSZÁGAIBAN –

Az ACEI (Nemzetközi Gyermekevelési Szervezet) egy kérdőíves felmérést készített a világ hat országában arról, hogyan ítélik meg a tanárok és tanítók saját megbecsülésüket, azaz véleményük szerint hogyan értékeli a pedagógusok munkáját saját társadalmukban. Az itt következő írás hat ország – Guatemala, India, Hong-Kong, Magyarország, Mexikó, és Peru –